

Het Gullit-effect

Als wijlen Andre Kamperveen een voetbalwedstrijd versloeg, dan zat heel Suriname op het puntje van z'n stoel. En als z'n stem 'goooooal' schalde, dan sprongen zelfs de bosnegers in het binnenland een gat in de lucht. Voor Kamperveen maakte het weinig uit wie een doelpunt scoorde. Elke sportprestatie kon hij met onnavolgbaar enthousiasme breed uitmeten. Hij was opgeleid als sporttrainer, en ook als persoon was hij een 24-karaats oftewel volbloed sportman. Kamperveen was een publieke figuur. Judoleraar, radioman, ondernemer, charmeur en joost mag weten wat nog meer. Ijdel en innemend, populair en actief - zo leeft hij voort in mijn herinnering. Kinderen kenden hem als de persoon die op de radio - net voor het slapen gaan - sprookjes en fabels voorlas. Misschien is het overdreven te zeggen dat Andre Kamperveen een hele generatie Surinamers heeft opgevoed in de sportmoraal, hij heeft ongetwijfeld een aanzienlijk aandeel gehad in de ontwikkeling van de Surinaamse sportcultuur.

De verschillende culturele groepen in Suriname zijn niet in dezelfde mate ontvankelijk voor sportbeoefening. In de voetbal zijn het vooral creolen die de prestatiesport beoefenen. Hindostanen zijn beter in cricket, javanen in bodybuilding en Chinezen in basketbal. Althans, dat is het beeld van buiten. Ook in Nederland is een etnisch onderscheid aan te brengen binnen de Surinaamse groep. In de belangrijke voetbalclubs zijn het alweer de creolen die eruit springen. In de vechtsporten zoals karate, taekwondo en boksen eveneens, zij het dat een enkele Hindostaan of Javaan daar naar boven kan drijven. Surinamers hebben in de top van de oosterse vechtkunsten de Indische Nederlanders (en in mindere mate Molukkers) verdrongen. Maar zij krijgen binnenkort geduchte concurrentie, met name van Marokkanen.

Culturele groepen hebben niet alleen eigen preferenties. In de ene is sportbeoefening vooral recreatief terwijl die in de andere voornamelijk is gericht op prestaties. Deze verschillen zijn oud en wekken geen verwondering. Wel opmerkelijk is dat 'Nederlandse allochtonen' tot het wereldniveau behoren. Over het wereldformaat van Surinaamse voetballers - zowel die in Nederland als in Suriname - is genoeg bekend. Minder bekend is dat Surinamers vaak wereldkampioen zijn in karate en taekwondo. Ook vanuit de bokswereld hebben zij lessen aardrijkskundeles gegeven - waar kom je vandaan? waar ligt Suriname? - aan de rest van de wereld.

Hoe het komt dat Nederlandse allochtonen zo vaak de wereldtop halen is een vraag waar sociologen en gymnologen hun tanden stuk op mogen bijten. Ongetwijfeld werkt hier de geest van Andre Kamperveen door. De spectaculaire sociale stijging van leden uit achterstandsgroepen via massasporten - tennissen, golf, autoracen, skiën bijvoorbeeld kenmerken eerder 'hogere' milieus - heeft in de sociale wetenschap nauwelijks aandacht getrokken. Deze stijging wordt vooral gezien als het individueel succes van een toevallig getalenteerde. Maar het aantal gekleurde individuen aan het sportieve wereldplafond valt op, hun Nederlandse afkomst eveneens.

In de Amerikaanse sociologie heeft de concentratie van 'zwarten' in de sportwereld wel aandacht gehad. Maar die was vooral negatief. Topsport, zo redeneren veel sociologen, is evenals succes in de zang- en muziekwereld een domein dat door toeval bereikbaar is, achterstanden hef je niet op door de route naar maatschappelijk succes voor enkelingen te plaveien. Om als groep te emanciperen dien je onderwijs te volgen en diploma's te behalen. Bovendien stigmatiseert een concentratie van zwarten in de sport- en muziekwereld de hele groep. Van oudsher zijn met name de negers afgeschilderd als een ras met minder intelligentie en (daardoor) een, al dan niet compenserende, zucht naar lichamelijke expressie. Uitzonderlijke seksuele en sportprestaties zijn bijzondere kenmerken in dit verdierlijkste mensbeeld. Het streven naar een carrière in muziek, sport en dans is niet alleen een fuik voor de groep, het bevestigt

ook hun mindere status als cultuurwezen. Daarom is het niet aan te bevelen dat minderheids-groepen zich emanciperen via deze routes. Aldus de heersende opvattingen in de Amerikaanse sociologie die ook in Nederland aanhang heeft.

Het idee dat een groep alleen emancipeert door diploma's te halen is afhankelijk van de ruimte en werking van de arbeidsmarkt, en van de omvang van de groep. Geringe perspectieven op een bevredigende loopbaan of de ontoegankelijkheid van de arbeidsmarkt bevorderen het verlangen naar snelle sociale stijging via sport en show business. Bij grote minderheidsgroepen zullen de succesvolle enkelingen nauwelijks effect sorteren op de groep als geheel, bij kleinere groepen kan dat effect noemenswaardig zijn. Familie en vrienden delen immers in het gestegen inkomen en aanzien. Dat leidt vaak tot onrealistische dromen, hoewel er ook voorbeelden van succes aanwijsbaar zijn.

Wat 'top' heet in bijvoorbeeld de kunst- en muziekwereld is deels afhankelijk van de waa van het publiek. Er zit een grillig toevalselement in dit succesverloop. Maar geldt dat minder voor politici en ondernemers? Of voor hoge functies aan universiteiten en in het bedrijfsleven? Ook daar hebben benoemingen vaak het karakter van een toevalstreffer. In de sport is het toevalselement geringer omdat prestaties hier herhaaldelijk moeten zijn geleverd. Het hebben van steraspiraties behoort overigens tot de jeugdcultuur. De droom om een ster te worden is kenmerkend voor de meeste jongeren, niet alleen van die uit minderheidsgroepen. En voor menig zwarte jongere is het gemakkelijker een voetbalster te worden dan president-directeur van Philips.

Het is voorts een misvatting dat lichamelijk getalenteerden minder intelligent zijn. Volgens de conventionele opvatting is intelligentie af te lezen aan de beheersing van vakken als wiskunde en latijn. Maar er bestaan ook vermogens die zijn aan te duiden met sociale of emotionele intelligentie of met begaafdheid. Wie ooit aan prestatiesport heeft gedaan weet dat er meer bij komt kijken dan louter lichamelijke acrobatiek. Zoals uithoudings- en incasseringsvermogen, discipline, durf, een gevoel voor details, risico, beweging, tempo, resultaat. En een strategisch inzicht waar menig manager of generaal niet aan kan tippen. Neen, een topper word je niet zomaar, ook niet in de sport.

Laten we gemakshalve aannemen dat sociologen gelijk hebben met hun bewering dat sport niet emancipeert. Dan nog is niet vol te houden dat het succes van die enkelingen geen effect heeft op de minderheidsgroep. Praat eens met een werkloze Surinamer over Ruud Gullit, en hij veert op. Gullit en die andere jongens, daar is hij trots op. Zij halen hem uit de anonimiteit, zij geven aan het Surinamer-zijn een gunstigere betekenis, hun succes straalt ook af naar de andere Surinamers. Het succes van die enkelingen werkt niet alleen als rolmodel, het versterkt ook de eigenwaarde en trots van groepsgegoten. Een vorm van empowerment die met dure trainingen niet bereikt wordt. Zonder dit zelfbewustzijn is emancipatie niet goed mogelijk.

Het halen van de top is ook geen geplande carrière, dat wordt het veelal tijdens de rit naar de top. Wie topsport ambieert om er rijk van te worden, haalt het meestal niet. Topsport beoefenen is een liefde. Met sportbeoefening begin je omdat het 'leuk' is, vervolgens omdat je er 'goed' in bent, of omdat je de 'beste' erin wilt zijn en uiteindelijk omdat je je brood ermee kan verdienen of omdat je voor niets anders hebt geleerd. Je moet er vooral van houden, anders lukt het niet om topsporter te worden. Dit is een ander soort carrière dan de keuze voor een studie economie of informatica om snel en gemakkelijk veel geld te verdienen. Hier is een diploma dikwijls genoeg en je hoeft je beroep niet echt leuk te vinden. Sociologen zien dit verschil in liefde en identificatie al te vaak over hoofd. Hadden ze Andre Kamperveen maar gekend.

Ruben Gowricharn